

TUTKIMUSEETTISEN NEUVOTTELUKUNNAN TOIMINTAKERTOMUS 2022

TUTKIMUSEETTINEN
NEUVOTTELUKUNTA

SISÄLLYS

1. Neuvottelukunnan tavoitteet ja tehtävät	3
2. Hyvän tieteellisen käytännön edistäminen	6
2.1. Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK)	6
2.2. Tutkimusetiikan tukihenkilöt	7
2.3. Viestintä ja tiedotus	7
2.4. Tapahtumat	8
3. Hyvän tieteellisen käytännön loukkausepäilyjen käsitteleminen	9
3.1. TENKille ilmoitetut HTK-loukkausepäilyt ja todetut loukkaukset	9
3.2. Tutkimusorganisaatioissa todetut HTK-loukkaukset	10
3.3. TENKiltä pyydetyt ja TENKin antamat HTK-lausunnot	11
3.4. TENKin antamien HTK-lausuntojen lyhennelmiä	12
4. Eettinen ennakoarviointi	17
4.1. Ihmistieteiden eettisen ennakoarvioinnin (IEEA) koordinointi	17
4.2. TENKiltä pyydetyt ja TENKin antamat IEEA-lausunnot	19
4.3. Luonnon- ja ympäristöntutkimuksen eettiset kysymykset	20
5. Kansainvälinen toiminta	21
6. Henkilöstö ja talous	22
LIITE 1 Tutkimusetiikkaan liittynyt opetus, esitelmät ja pyydetyt puheenvuorot	23
LIITE 2 Tutkimusetiikkaan liittyvät julkaisut, annetut haastattelut ja muu tutkimusetiikkaan liittynyt esiintyminen mediassa	26
LIITE 3 Eettisten toimikuntien ja vastaavien puheenjohtajuudet ja jäsenyydet	27
LIITE 4 Etiikan päivä 2022 – Tutkimusetiikan kansainväliset ulottuvuudet	29

1.

NEUVOTTELUKUNNAN TAVOITTEET JA TEHTÄVÄT

TUTKIMUSEETTINEN NEUVOTTELUKUNTA (TENK) on opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) asettama asiantuntijaelin, joka käsittelee tutkimukseen liittyviä eettisiä kysymyksiä. Sen tehtävänä on edistää hyvää tieteellistä käytäntöä ja ennaltaehkäistä tutkimusvilppiä (Asetus tutkimuseettisestä neuvottelukunnasta 1347/1991). Lisäksi Tutkimuseettisen neuvottelukunnan tehtävänä asetuksen mukaan on 1) tehdä esityksiä ja antaa lausuntoja viranomaisille tutkimuseettisistä lainsäädäntö- ja muista kysymyksistä, 2) toimia asiantuntijaelimenä tutkimuseettisiä ongelmia selvitettäessä, 3) tehdä aloitteita tutkimuseettisyyden edistämiseksi sekä edistää tutkimuseettisyyttä koskevaa keskustelua Suomessa, 4) seurata alansa kansainvälistä kehitystä sekä osallistua aktiivisesti kansainväliseen yhteistyöhön ja 5) harjoittaa tutkimuseettisiin kysymyksiin liittyvää tiedotustoimintaa.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta toteuttaa sille asetettuja tehtäviä takaamalla tutkimuksen eettisyyden ja laadun ennaltaehkäisemällä tutkimusvilppiä kaikilla tieteenaloilla. TENK laatii kansallisia ohjeistuksia, järjestää seminaareja ja edistää koulutusta, koordinoi ihmistieteiden eettistä ennakoarviointia sekä verkostoituu ja vaikuttaa niin kansallisesti kuin kansainvälisesti. Lisäksi TENK valvoo hyvää tieteellistä käytäntöä seuraamalla ja tilastoimalla hyvän tieteellisen käytännön loukkauksia, antamalla lausuntoja hyvän tieteellisen käytännön loukkausepäilyjen tutkinnasta ja tarjoamalla neuvontaa ongelmatilanteissa. Näiden toimien toteutumista avataan tarkemmin luvuissa 2–6.

OKM asettaa TENKin jäsenet tiedeyhteisön esityksestä kolmivuotiskausiksi. 31.1.2022 päättyneellä toimikaudella puheenjohtajana toimi dekaani, professori **Riitta Keiski** Oulun yliopistosta ja varapuheenjohtajana professori **Erika Löfström** Helsingin yliopistosta. Heidän lisäksi neuvottelukunnassa oli kahdeksan muuta jäsentä:

- Johtava tutkija **Kari Hämäläinen**,
Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT
- Lakiasiainjohtaja **Matti Karhunen**,
Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy
- Kehitysjohtaja **Leena Liimatainen**,
Jyväskylän ammattikorkeakoulu

- Erityisasiantuntija **Susanna Näreaho**,
Metropolia Ammattikorkeakoulu
- Professori **Riitta Salmelin**, Aalto-yliopisto
- Johtaja **Sirpa Thessler**, Luonnonvarakeskus
- Apulaisprofessori **Alexi Tornio**, Turun yliopisto
- Professori **Risto Turunen**, Itä-Suomen yliopisto

Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti uuden neuvottelukunnan toimikaudelle 1.2.2022–31.1.2025. Neuvottelukunnan puheenjohtajana jatkaa Riitta Keiski ja varapuheenjohtajaksi valittiin johtaja Sirpa Thessler Luonnonvarakeskuksesta. Heidän lisäksi neuvottelukunnassa oli kahdeksan muuta jäsentä:

- Manager (Responsible Research and Innovation)
Veikko Ikonen, VTT
- Yliopistonlehtori **Simo Kyllönen**, Helsingin yliopisto
- Professori **Jari Laurikka**, Tampereen yliopisto
- Yliopistonlehtori **Matti Muukkonen**, Itä-Suomen yliopisto
- Erityisasiantuntija **Susanna Näreaho**,
Metropolia Ammattikorkeakoulu
- Professori **Riitta Salmelin**, Aalto-yliopisto
- Apulaisprofessori **Alexi Tornio**, Turun yliopisto
- Professori **Risto Turunen**, Itä-Suomen yliopisto

Neuvottelukunnan pysyvänä asiantuntijana toimii kansleri emerita **Krista Varantola** ja sihteerinä TENKin pääsihteerinä, dosentti **Sanna-Kaisa Spooft**.

*Kuva 1: Tutkimuseettinen neuvottelukunta toimikaudella 1.2.2022–31.1.2025.
Kuvaaja: Jaakko Lukumaa.*

Neuvottelukunta kokoontui vuoden 2022 aikana kahdeksan kertaa. Kokoukset järjestettiin pääasiassa etäkokouksina. Joulukuun kokous pidettiin Turun yliopistolla TENKin Turun-vierailun 14.–15.12.2022 yhteydessä.

TENK vietti 30-vuotisjuhlaansa 13.6.2022 Seurasaarella Helsingissä. Juhlapuhujaksi saapui Euroopan komission tutkimuseettikajohtaja **Isidoros Karazas**.

TENKin jäsenet toimivat aktiivisesti sekä valtakunnallisissa että paikallisissa eettisissä toimikunnissa ja työryhmissä (LIITE 3).

Kuva 2: Euroopan komission tutkimuseettikajohtaja Isidoros Karazas saapui juhlapuhujaksi TENKin 30-vuotisjuhlaan Seurasaarella. Vieressä TENKin puheenjohtaja Riitta Keiski ja jäsen Risto Turunen. Kuvaaja: Jaakko Lukumaa.

2.

HYVÄN TIETEELLISEN KÄYTÄNNÖN EDISTÄMINEN

2.1. HYVÄ TIETEELLINEN KÄYTÄNTÖ (HTK)

TENKin ennaltaehkäisevä eettinen ohjeistus *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012* (ns. HTK-ohje) antaa kaikille tutkimuksen harjoittajille mallin hyvästä tieteellisestä käytännöstä. Ohjeen tavoitteena on hyvän tieteellisen käytännön edistäminen ja tieteellisen epärehellisyyden ennaltaehkäiseminen tutkimusta harjoittavissa ja tukevissa organisaatioissa kuten yliopistoissa, ammattikorkeakouluissa ja tutkimuslaitoksissa.

HTK-ohjeen vaikuttavuus perustuu tiedeyhteisön vapaaehtoiseen sitoumukseen noudattaen ohjetta ja edistää tutkimuseettisten periaatteiden tunnetuksi tekemistä. Suomessa ohjetta noudatetaan kaikilla tieteenaloilla, ja siihen ovat sitoutuneet kaikki yliopistot, ammattikorkeakoulut ja lähes kaikki julkisen rahoituksen piirissä olevat tutkimuslaitokset sekä muun muassa Suomen Akatemia, Business Finland ja Valtioneuvoston kanslia. Kaiken kaikkiaan HTK-ohjeen piirissä on arviolta 25 000–30 000 yliopistojen, ammattikorkeakoulujen ja tutkimuslaitosten tiede- ja tutkimusyhteisön jäsentä.

Vuonna 2022 TENK saattoi loppuun HTK-ohjeen päivitystyön. Uuden ohjeen luonnosversioista kerättiin laajalti palautetta tiede- ja tutkimusyhteisöltä, ja marraskuussa julkaistiin virallinen lausuntopyyntö [valtioneuvoston lausuntopalvelu.fi](https://www.valtioneuvosto.fi/lausuntopalvelu)-sivustolla. Pyyntö lähetettiin kaikille nykyiseen ohjeeseen sitoutuneille tahoille sekä ministeriöille ja muille keskeisille tiedepoliittisille toimijoille. Lausuntoja saatiin 63 kpl. Niiden perusteella ohjeen tekstejä viimeisteltiin vielä loppuvuodesta. Uusi HTK-ohje tullaan julkistamaan *Etiikan päivä* -seminaarin yhteydessä maaliskuussa 2023.

Päivityksestä vastanneeseen työryhmään kuuluivat TENKin jäsenistä **Riitta Keiski**, **Erika Löfström**, **Susanna Näreaho**, **Kari Hämäläinen** ja **Matti Karhunen** sekä pysyvä asiantuntija **Krista Varantola**. Päivitystyötä koordinoivat TENKin sihteeristöä **Sanna-Kaisa Spoof**, **Iina Kohonen**, **Terhi Tarkiainen**, **Minna Aittasalo** ja **Eero Kaila**.

2.2. TUTKIMUSETTIKAN TUKIHENKILÖT

TENK on jo viiden vuoden ajan koordinoanut tutkimuseetiikan tukihenkilötoimintaa. Tukihenkilötoiminnan lähtökohtana on muun muassa tarve vahvistaa kansainvälistyvän tutkijakunnan tietoisuutta suomalaisesta hyvästä tieteellisestä käytännöstä. Vuoden 2022 loppuun mennessä tutkimuseetiikan tukihenkilöjärjestelmässä oli mukana yhteensä 75 tutkimusorganisaatioita ja 154 tukihenkilöä.

Tukihenkilöiden tärkein tehtävä on tarjota oman organisaation henkilökunnalle luottamuksellista neuvontaa tilanteissa, joissa epäillään hyvän tieteellisen käytännön loukkausta. Tukihenkilötoiminnan toivotaan myös madaltavan kynnystä HTK-ilmoituksen tekemiseen vakavissa vilppiepäilyissä.

TENK järjestää vuosittain erilaisia tutkimuseetiikan tukihenkilöille tarkoitettuja koulutuksia ja verkostoitumistilaisuuksia. Vuonna 2022 näitä tilaisuuksia järjestettiin maaliskuussa, toukokuussa ja joulukuussa verkkotapahtumina. Aiheina olivat mm. tukihenkilötoiminta käytännössä, työyhteisösovittelu ja ns. pilliinpuhaltamisilmiö. Tukihenkilöille esiteltiin myös tutkimuseetiikan barometrikyselyä ja päivitettyä HTK-ohjetta.

Vuotuiseen tukihenkilötoimintaa kartoittavaan kyselyyn vastasi 49 (vastausprosentti 32). Kuten aiemminkin, vuonna 2022 tukihenkilöiden tehtäviin kuului etupäässä tutkimuseettistä neuvontaa ja tiedottamista, ja HTK-epäilyjä ja -prosesseja oli melko vähän.

Tukihenkilötoiminnan kehittämissyöryhmän kausi puheenjohtajanaan Erika Löfström Helsingin yliopistosta päättyi vuoden 2022 lopussa.

2.3. VIESTINTÄ JA TIEDOTUS

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan tehtävänä on harjoittaa tutkimuseettisiin kysymyksiin liittyvää tiedotustoimintaa. TENK viestii ja tiedottaa toiminnastaan sekä tutkimuseetiikkaan liittyvistä ohjeistuksistaan suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi muun muassa omilla verkkosivuillaan, Vastuullisen tieteen verkkosivuilla ja TENK tiedottaa -uutiskirjeessään. Lisäksi TENKin jäsenet ja sihteeri esittelevät ja tekevät TENKin toimintaa sekä tutkimuseettisiä kysymyksiä näkyviksi pitämällä seminaariesitelmää (LIITE 1) ja julkaisemalla artikkeleita sekä antamalla haastatteluita (LIITE 2). TENK järjestää myös erilaisia tiedeyhteisölle suunnattuja asiantuntijatapahtumia (ks. kohta 2.4.).

TENK tiedottaa -uutiskirje lähetetään kaikille TENKin ohjeisiin sitoutuneille organisaatioille ja niiden johdolle, tutkimuseetiikan tukihenkilöille sekä muille sidosryhmille ja TENKin sähköpostilistalle liittyneille 2–5 kertaa vuodessa. Vuonna 2022 *TENK tiedottaa* -kirje julkaistiin kesäkuussa ja loka-kuussa. Tiedotteen tarkoituksena on viestiä sidosryhmille paitsi TENKin myös laajemmin tutkimuseetiikan ja vastuullisen tieteen ajankohtaisista aiheista ja asioista.

TENKin sihteeristö jatkoi *tutkimuseetiikan barometrikyselyn* valmistelua. Työn tueksi perustettiin ohjausryhmä, jonka puheenjohtajana toimii TENKin puheenjohtaja Riitta Keiski. Barometrin kysymyslomaketta työstettiin vuoden 2018 pilotin pohjalta. Barometrin koordinaattorina toimi TENKin koordinaattori **Anni Sairio**.

2.4. TAPAHTUMAT

TENK järjesti yhteistyössä kansallisten eettisten neuvottelukuntien kanssa Etiikan päivän 2022 15.3.2022 (LIITE 4). Etiikan päivä on tieteen tutkimuseettisiä kysymyksiä monitieteisesti käsittelevä seminaari, joka on koonnut eri tieteenalojen edustajat yhteen jo vuodesta 2011 asti. Seminaarin teemana olivat tällä kertaa tutkimuseetiikan kansainväliset ulottuvuudet. Tilaisuuden avasi videotervehdyksellään EU-komissaari **Jutta Urpilainen**. Etiikan päivässä esiintyivät myös **Riitta Keiski**, **Jaana Hallamaa**, **Johanna Kivimäki**, **Liisa Laakso**, **Päivi Tikka**, **Kalle Videnoja**, **Marko Ahteensuu**, **Markku Leskelä**, **Erika Löfström**, **Terhi Kilpi** ja **Krista Varantola**. Verkkoalustalla järjestettyyn Etiikan päivään ilmoittautui 300 osallistujaa.

Varsinaisen seminaariohjelman lisäksi järjestettiin kaksi työpajaa. Jyväskylän yliopiston erityisasiantuntija **Raija Oikarin** vetämässä työpajassa tarkasteltiin täydentävään rahoitukseen liittyviä eettisiä näkökulmia eurooppalaisessa kontekstissa. TENKin asiantuntijoiden **Minna Aittasalon** ja **Eero Kailan** vetämässä työpajassa puolestaan pohdittiin keinoja uuden HTK-ohjeen käyttöönoton edistämiseen.

3.

HYVÄN TIETEELLISEN KÄYTÄNNÖN LOUKKAUSEPÄILYJEN KÄSITTELEMINEN

3.1. TENKILLE ILMOITETUT HTK-LOUKKAUSEPÄILYT JA TODETUT LOUKKAUKSET

Vuonna 2022 Suomen yliopistot, ammattikorkeakoulut ja muut HTK-ohjeeseen sitoutuneet tutkimusorganisaatiot ilmoittivat TENKille yhteensä 31 uudesta hyvän tieteellisen käytännön (HTK) loukkausepäilystä. Näistä viisi koski ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon (YAMK) opinnäytetöitä.

TENKille saapuneiden ilmoitusten mukaan vuoden aikana saatettiin päätökseen 16 HTK-prosessia, joista osa oli alkanut jo edeltävinä vuosina. Näistä 13 koski yliopistoissa tai muissa organisaatioissa tutkittuja tapauksia ja kolme YAMK-opinnäytetöitä. Epäilyt selvitettiin HTK-prosessissa siinä organisaatiossa, jossa epäilyn alainen tutkimus tai opinnäytetyö oli tekeillä tai tehty.

Vuonna 2022 todettiin vain kaksi HTK-loukkausta, joista toinen koski plagiointia pro gradu - tutkielmassa ja toinen plagiointia YAMK-opinnäytetyössä. Viiden epäilytapauksen käsittely lopetettiin, koska kyseessä ei katsottu olevan HTK-ohjeen soveltamisalaan kuuluva asia.

Todettujen HTK-loukkausten tapauslyhennelmiä esitetään kohdassa 3.2.

TENKille ilmoitetut HTK-loukkausepäilyt ja todetut HTK- loukkaukset, lkm (suluissa YAMK- opinnäytteitä koskevien ilmoitusten lukumäärä)	2022	2021	2020	2019	2018
Tutkimusorganisaatioiden ilmoitukset uusista HTK-loukkausepäilyistä	31 (5)	53 (10)	43 (2)	34 (13)	40 (16)
Tutkimusorganisaatioissa päätökseen saadut HTK-prosessit, joissa todettiin HTK-loukkaus: vilppi	2 (1)	5 (2)	6 (3)	13 (9)	12 (7)
Tutkimusorganisaatioissa päätökseen saadut HTK-prosessit, joissa todettiin HTK-loukkaus: piittaamattomuus	0	3 (1)	9 (2)	6 (4)	7 (0)
Tutkimusorganisaatioissa päätökseen saadut HTK-prosessit, joissa ei todettu HTK-loukkausta	9 (0)	21 (3)	24 (0)	22 (6)	15 (0)

Taulukko 1: Tutkimuseettiselle neuvottelukunnalle ilmoitettujen HTK-loukkausepäilyjen ja todettujen HTK-loukkausten lukumäärät vuosittain (suluissa YAMK-opinnäytteitä koskevien ilmoitusten lukumäärä).

3.2. TUTKIMUSORGANISAATIOISSA TODETUT HTK-LOUKKAUKSET

3.2.1. Tapaus 1: Korkeakoulun pro gradu -tutkielmassa todettiin plagiointia

Korkeakoulun apulaisprofessori epäili opiskelijan syyllistyneen plagiointiin pro gradu -tutkielmassa. Korkeakoulun suorittamassa esiselvityksessä katsottiin, että epäily oli ollut aiheellinen johtuen puutteellisista viittauksista opinnäytetyössä. Tekoa ei kuitenkaan pidetty vakavana tutkimuseettisenä loukkauksena, minkä vuoksi opiskelijalle myönnettiin mahdollisuus korjata opinnäytetyönsä.

Toinen TENKille vuonna 2022 ilmoitetuista HTK-loukkauksista koski ylempään ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytteessä todettua plagiointia.

3.3. TENKILTÄ PYYDETYT JA TENKIN ANTAMAT HTK-LAUSUNNOT

Vuonna 2022 TENK vastaanotti kahdeksan uutta hyvän tieteellisen käytännön loukkausepäilyjen tutkintaprosessiin liittyvää lausuntopyyntöä. Edellisvuonna saapuneiden lausuntopyyntöjen poikkeuksellisen suuresta määrästä johtuen TENK jatkoi ruuhkan purkamista vielä vuonna 2022 ja antoi vuoden aikana yhteensä 19 HTK-lausuntoa.

Lisäksi TENK vastaanotti kaksi lausuntopyyntöä, jotka kohdistuivat ihmistieteiden eettisen toimikunnan antamaan ennakoarviointi-lausuntoon. TENKin antamien IEEA-lausuntojen lyhennelmät esitetään kohdassa 4.2.

Käsittelyssä olleiden lausuntopyyntöjen suuresta määrästä johtuen HTK-ohjeen mukainen viiden kuukauden käsittelyaika ylittyi joissain tapauksissa. Ruuhkaa helpottaakseen TENK piti yhden ylimääräisen kokouksen syyskuussa.

TENKin vuonna 2022 antamien HTK-lausuntojen lyhennelmiä esitetään kohdassa 3.4. Lyhennelmät julkaistaan myös [TENKin verkkosivuilla](#).

TENKin lausunnot, lkm (suluissa YAMK-opinnäytteitä koskevien lausuntopyyntöjen ja lausuntojen lukumäärä)	2022	2021	2020	2019	2018
Vastaanotetut HTK-prosessiin liittyneet uudet lausuntopyyntöt	8 (0)	37 (7)	14 (2)	23 (10)	16 (2)
Annetut HTK-prosessiin liittyneet lausunnot; mukana myös eri lausuntopyyntöjä kuin ed. kohdassa	19 (0)	22 (0)	13 (0)	22 (12)	9 (0)
Muut kuin HTK-prosesseihin liittyneet asiantuntijalausunnot	1	1	7	1	2

Taulukko 2: Tutkimuseettisen neuvottelukunnan lausuntojen lukumäärä vuosittain (suluissa YAMK-opinnäytteitä koskevien lausuntopyyntöjen ja lausuntojen lukumäärä).

3.4. TENKIN ANTAMIEN HTK-LAUSUNTOJEN LYHENNELMIÄ

Lausunto 1 (TENK 2022:1): Tutkijoiden tulee huolehtia siitä, että julkisissa asiantuntijaprofiileissa heitä koskevat tiedot pitävät paikkansa.

Professori A epäili, että yliopiston johtaja B olisi syyllistynyt sekä toisten tutkijoiden työn anastamiseen että ansioluettelonsa paisuttelemiseen, koska B piti Google Scholar -profiilissaan julkaisuja, jotka eivät hänelle kuuluneet. Esiselvityksen perusteella epäily osoittautui aiheettomaksi. A oli tyytymätön HTK-prosessin johtopäätökseen ja pyysi asiasta TENKin lausunnon.

TENKin mukaan ansioluettelon paisuttelu kuuluu HTK 2012 -ohjeessa muihin vastuuttomiin menettelyihin. Se voisi tulla arvioitavaksi HTK-loukkauksena vain, jos kyseessä olisi kokonaisuutena arvioiden törkeä teko.

Lausunnonaan TENK yhtyi siihen esiselvittäjän arvioon, että kiistanalaiset julkaisut olivat päättyneet B:n profiiliin Google Scholarin automaattisena hakuna. Koska lisäksi B ei ollut käyttänyt kyseistä virheellistä julkaisuluetteloa esimerkiksi viittaamalla siihen työpaikka- tai rahoitushakemuksissa, asiassa ei ollut tästäkään syystä syytä epäillä HTK-loukkausta. TENK kuitenkin yhtyi A:n näkemykseen siitä, että B oli ollut tutkijana vastuussa julkisessa profiilissa julkaistujen, itseään koskevien tietojen oikeellisuudesta ja ajantasaisuudesta.

Lausunto 5 (TENK 2022:5): Kirjoittajaksi nimeämättä jättäminen tai johdannossa mainitsematta jättäminen eivät osoittautuneet HTK-loukkauksiksi

Tutkija A teki yliopiston rehtorille HTK-loukkausepäilyilmoituksen, jonka mukaan humanistisen alan tutkijat B ja C olisivat syyllistyneet piittaamattomuuteen hyvästä tieteellisestä käytännöstä. Piittaamattomuus olisi ilmennyt muiden tutkijoiden vähättelynä, koska B ja C olivat jättäneet A:n nimeämättä artikkelikokoomateoksen kolmanneksi kirjoittajaksi ja hänen työpanoksensa mainitsematta teoksen johdannossa.

Varsinaisen tutkinnan johtopäätös oli, ettei tutkijoiden B ja C voitu katsoa vähätelleen tutkijan A työpanosta siinä määrin moitittavasti, että kyse olisi ollut HTK-loukkauksesta. Tutkija A oli tyytymätön päätökseen ja pyysi lausuntoa TENKiltä.

TENK katsoi, että kokoomateokseen olisi pitänyt soveltaa sekä HTK-ohjetta että TENKin suositusta tekijyydestä sopimisesta. Kirjoittajaksi nimeämättä jättäminen ei kuitenkaan ilmentänyt törkeää piittaamattomuutta. TENKin katsoi myös, että tutkijan A panos olisi pitänyt mainita johdannossa, mutta mainitsematta jättäminen ei ilmentänyt HTK-loukkauksen kriteerit täyttävää törkeää laiminlyöntiä ja holtittomuutta.

Lausunto 7 ja 8 (TENK 2022:7 ja 2022:8): Artikkelin hylkäys vertaisarviointiprosessissa ei ollut HTK-loukkaus

Tutkija A epäili yhteiskuntatieteellisen alan tutkijan B ja yliopistonlehtorin C syyllistyneen HTK-loukkaukseen hylätessään hänen artikkelikäsitelmänsä. B ja C työskentelivät eri yliopistoissa, joten A oli tehnyt samansisältöiset epäilyilmoitukset molempiin yliopistoihin.

A:n mukaan B ja C olivat hylänneet A:n kirjoittaman artikkelin toimittamassaan aikakauskirjassa. Täten he olisivat hylkäyksellään vaikeuttaneet ja viivyttäneet hänen tutkijan työtään. A väitti lisäksi, että he olisivat olleet toimituskunnan jäseninä esteellisiä.

Yliopistot katsoivat esiselvityksen perusteella tehdyissä päätöksissään, etteivät tutkijat olleet syyllistyneet HTK-loukkauksiin. A teki TENKille lausuntopyynnöt yliopistojen päätöksistä.

TENKin mukaan julkaisukanavilla on oikeus päättää itse omista julkaisuperiaatteistaan. Tässä tapauksessa kyse oli aidosta tieteellisestä tulkinta- ja arviointierimielisyydestä, joka HTK-ohjeen mukaan on osa tieteellistä keskustelua eivätkä loukkaa hyvää tieteellistä käytäntöä. Tästä syystä varsinaista tutkintaa ei tarvittu.

Lausunnoissaan TENK katsoi, että HTK-prosessi oli suoritettu molemmissa yliopistoissa TENKin ohjeiden mukaisesti.

Lausunto 11 (TENK 2022:11): Viittaamattomuus ei täyttänyt vilpin tunnusmerkkejä

Tutkimuslaitoksen tutkija A epäili tutkimusryhmänsä tutkija B:n toimineen harhaanjohtavalla tavalla sekä tutkimusyhteisöään että rahoittajia kohtaan. A:n mukaan B oli esitellyt hankkeensa sidosryhmille, mutta esitelmästä oli puuttunut tarpeellinen viittaus.

Esiselvityksen perusteella oli kiistatonta, että B oli syyllistynyt piittaamattomuuteen hyvästä tieteellisestä käytännöstä. B oli myöntänyt toimineensa huolimattomasti, ja hän oli ryhtynyt korjaaviin toimenpiteisiin. Näistä syistä TENK katsoi, ettei varsinaisen tutkinta ollut tarpeen.

Lausunnoissaan TENK katsoi myös, että tutkimuslaitos oli suorittanut HTK-prosessin TENKin ohjeiden mukaisesti.

Lausunto 14 (TENK 2022:14): Suomalainen tutkija ei ollut vastuussa ulkomaisen professorin epäilemistä HTK-loukkauksista

Ulkomaisen yliopiston professori A epäili ohjauksessaan työskennellyttä suomalaista tekniikan alan tutkijaa B anastamisesta, muiden tutkijoiden vähätelystä ja tekijyyden manipuloinnista käsitelmässä, jota B oli Suomeen palattuaan tarjonnut tiedelehteen julkaistavaksi. A:n HTK-loukkausepäilyt käsiteltiin esiselvityksessä sen tutkimusorganisaation toimesta, johon B oli ulkomaisesta yliopistosta palannut.

Poikkeuksellisen kattavan esiselvityksen jälkeen tutkimusorganisaation johtaja päätti, ettei käsikirjoituksessa ollut syyllistytty HTK-loukkauksiin eikä asiassa ollut syytä käynnistää varsinaista tutkintaa. A oli tyytymätön päätökseen ja pyysi lausuntoa TENKiltä.

TENK katsoi, että ulkopuoliselle asiantuntijalle toimeksiannettu esiselvitys toteutui TENKin ohjeiden mukaisesti eikä B ollut syyllistynyt HTK-loukkauksiin.

Lausunto 15 (TENK 2022:15): TENK ei ottanut kantaa tiedepoliittiseen kysymykseen

Lausuntopyynnössään humanistisen alan dosentti A ilmaisi tyytymättömyytensä yliopistossa suoritettuun HTK-prosessiin, jossa todettiin HTK-loukkaus A:n kirjoittamaan kirjaan liittyen. A kysyi TENKin kantaa siitä, eroaako hänen edustamansa tieteenala huolellisuusvaatimuksiltaan muusta tieteellisestä tutkimuksesta, sekä sitä, oliko hänen asiansa käsitellyt tutkintaryhmä tehnyt loppuraporttinsa HTK-ohjeen mukaisella tavalla.

TENK tulkitsi, että kysymys tieteenalasta oli luonteeltaan tiedepoliittinen, mistä syystä TENK ei ottanut siihen kantaa. Lisäksi TENK katsoi, että HTK-prosessi oli suoritettu yliopistossa TENKin ohjeiden mukaisesti.

Lausunto 18 (TENK 2022:18): Lisätietona annettujen p-arvojen käyttämättä jättäminen artikkelissa ei ollut HTK-loukkaus

Professori A epäili yliopisto X:n ihmistieteiden alan tutkija B:n ja apulaisprofessori C:n syyllistyneen vääristelyyn. B ja C olivat ottaneet kommenttiartikkelinsa kirjoitusvaiheessa yhteyttä A:han sellaisten analyysien tuloksista, joita A ja toinen kirjoittaja D eivät olleet raportoineet alkuperäisessä julkaisussaan. A oli lähettänyt B:lle ja C:lle kahden tilastollisen korrelaatiotestin p-arvot. B oli kysynyt A:lta, voisiko hän jakaa B:n kanssa myös tutkimusaineiston, jotta B ja C voisivat tulkita A:lta saamiaan p-arvoja. A kieltäytyi jakamasta aineistoaan. B ja C jättivät A:n lähettämät p-arvot mainitsematta artikkelissaan, koska eivät voineet varmentaa p-arvoja tutustumalla käytettyyn aineistoon.

Yliopisto X päätti, että B ja C eivät olleet syyllistyneet hyvän tieteellisen käytännön loukkaukseen. Lausuntopyynnössään A katsoi, että on vakiintunut käytäntö, että kommenttiartikkeleissa käytetään tilastollisten analyysien tuloksia ilman varsinaisen tutkimusaineiston näkemistä ja pyysi TENKin kantaa siihen, syyllistyivätkö B ja C tutkimustulosten vääristelyyn.

TENK yhtyi yliopisto X:n päätökseen. TENKin mukaan tutkijoilla ei ole velvollisuutta julkaista saamiaan p-arvoja omalla nimellään ilman mahdollisuutta nähdä aineistoa, josta arvot on laskettu.

Lausunto 19 (TENK 2022:19): Piittaamattomuus metodiosuuden viittaamiskäytännössä ei täyttänyt vilpin tunnusmerkkejä.

Tutkimuslaitoksen tutkija A epäili tutkimusryhmänsä vastuututkija B:n plagiointien osia heidän tekniikan alan yhteisartikkelistaan omaan julkaisuunsa. A:n mukaan B oli myös anastanut aineiston aiemmasta yhteisartikkelista antamatta siitä tunnustusta kanssakirjoittajilleen ja käyttänyt tätä materiaalia toisessa artikkelissaan. Lisäksi A huomautti pitkien tekstiosuoiden rakenteiden olevan kahdessa em. artikkelissa lähes samanlaiset.

TENK katsoi, että vaikka oli kiistatonta, että B oli syyllistynyt piittaamattomuuteen hyvästä tieteellisestä käytännöstä, ei tapauksessa ollut ollut kyse vilpistä. Koska B oli myöntänyt toiminnan ja ryhtynyt korjaaviin toimenpiteisiin, ei varsinaisen tutkinnan katsottu olleen tarpeen.

Lausunto 20 (TENK 2022:20): Varsinaisen tutkinnan kuulemiskäytännössä puutteita

Joukko tutkijoita epäili humanistisen alan professori A:n ja dosentti B:n julkaiseman tietokirjan sisältävän plagiointia ja ns. itsensä plagiointia. Yliopisto päätti esiselvityksessään A:n ja B:n syyllistyneen piittaamattomuuteen hyvästä tieteellisestä käytännöstä, mutta teko ei kuitenkaan vakavuudeltaan yltänyt plagiointiin. Teoksen uudelleenjulkaisuluonteen vuoksi ei tapauksessa myöskään todettu itsensä plagiointia. TENKin lausunnon saatuaan yliopisto käynnisti asiassa varsinaisen tutkinnan, koska epäilyä vilpistä ei TENKin mukaan oltu täysin voitu sulkea pois. Varsinaisen tutkinnan johtopäätös oli, että B oli syyllistynyt plagiointiin. A:n osalta tutkinta keskeytettiin.

A esitti lausuntopyynnössään tyytymättömyytensä tutkintaryhmän toimintatapoihin, koska se ei muun muassa ollut myöntänyt hänelle lisäaikaa kommentin antamiseen. Lausunnossaan TENK katsoi, että A:n pyyntö lisäajasta oli ollut perusteltu. Vaikka HTK 2012-ohjeessa ei olekaan suositusta HTK-prosessin osapuolille myönnettävän vastausajan pituudesta, tutkintaryhmä ei kaikilta osin kuullut A:ta HTK-ohjeistuksen edellyttämällä tavalla.

Lausunto 21 (TENK 2022:21): TENK ei pystynyt poissulkemaan HTK-loukkausta konferenssiesitelmässä käytetyn aineiston osalta

Luonnontieteen alan tutkimusryhmä yliopistosta X epäili yliopisto Y:n tekniikan alan professori A:n ja väitöskirjatutkija B:n julkaiseman konferenssiabstraktin perusteella, että kyseisessä esitelmässä oli hyödynnetty luvatta X:n tutkijoiden keräämää aineistoa. Yliopisto Y päätti esiselvityksessään A:n ja B:n syyllistyneen vastuuttomaan menettelyyn, mutta teko ei yltänyt vakavuudeltaan HTK-loukkaukseksi.

Lausuntopyynnössään TENKille yliopisto X:n tutkijat toivat esiin tyytymättömyytensä suoritettuun HTK-prosessiin ja siihen, ettei HTK-louk-

kausta todettu. Lausunnonpyytäjät katsoivat, että asiassa tulisi käynnistää varsinainen tutkinta.

Perehdyttyään aineistoon TENK ei pystynyt poissulkemaan HTK-loukkausta konferenssiesitelmässä käytetyn aineiston osalta. Näin ollen TENK katsoi, että yliopiston tulisi käynnistää HTK-prosessin mukainen varsinainen tutkinta.

4

EETTINEN ENNAKKOARVIOINTI

4.1. IHMISTIETEIDEN EETTISEN ENNAKKOARVIOINNIN (IEEA) KOORDINOINTI

TENK koordinoi ihmistieteiden eettistä ennakkoarviointia (IEEA) Suomessa ja edistää alueellisten ja organisaatiokohtaisten ihmistieteiden eettisten toimikuntien yhteistyötä.

Toimikuntien tehtävänä on antaa tutkijoiden pyynnöstä ennakkoarviointilausuntoja tutkimussuunnitelmien eettisyydestä ja muista tutkimukseen sisältyvistä riskeistä. Arvioinnin perustana on TENKin laatima ohje *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakkoarviointi Suomessa (2019)*, jonka noudattamiseen organisaatiot ovat sitoutuneet. Ohje on laadittu yhdessä tiedeyhteisön kanssa.

TENKin toimisto seuraa ennakkoarvioinnin tilannetta keräämällä vuosittain tietoa toimikuntien käsittelemistä tapauksista ja ylläpitää toimikuntien yhteystietolistaa. Ihmistieteiden eettiseen ohjeeseen oli sitoutunut vuoden 2022 lopussa yhteensä 77 organisaatiota.

Eettisen ennakkoarvioinnin tarve on jatkuvassa kasvussa. Osaltaan kasvua selittää se, että toimikunnat joutuvat käsittelemään yhden lausuntopyyntön useaan otteeseen joko siihen pyydettyjen korjausten tai tutkimushankkeessa tapahtuneiden muutosten vuoksi. Kokonaan kielteisiä lausuntoja annetaan hyvin harvoin. Tilanteissa, joissa eettistä ennakkoarviointia ei TENKin ohjeen mukaan tarvita mutta esim. julkaisija sitä edellyttää, toimikunnat antavat ensisijaisesti kuvauksia suomalaisesta ennakkoarvioinnin järjestelmästä, mutta osa julkaisijoista vaatii silti eettisen ennakkoarvioinnin lausunnon. Tutkijat kaipaavat tukea etenkin tutkimuslupiin ja henkilötietojen käsittelyyn liittyvissä asioissa. Hankkeet, jolle lausuntoa pyydetään, ovat enenevässä määrin monitieteellisiä ja -tahoisia, mikä koetaan toimikunnissa haastavana.

Ihmistieteiden eettisten toimikuntien käsittelemät tapaukset, lkm	2022	2021	2020	2019	2018
Eettisen ennakoarvioinnin lausuntopyynnöt	690	589	432	432	468
Eettisten toimikuntien antamat lausunnot	611	582	395	389	457
Kielteinen lausunto ¹	4	3	7	0	13
Lausuntoa ei ole annettu (ennakoarviointia ei katsottu tarpeelliseksi tai lausuntopyyntö ohjattu toiseen toimikuntaan)	57	36	21	36	26
TENKin seurantakyselyyn vastanneet organisaatiot	25	34	25	27	24

Taulukko 3: Ihmistieteiden eettisten toimikuntien käsittelemien tapausten lukumäärä vuosittain.

Ihmistieteiden eettisten toimikuntien antamista päätöksistä voi tarvittaessa pyytää lausuntoa TENKiltä. Juhlakokouksessaan 13.6.2022 TENK perusti erillisen *ihmistieteiden eettisen ennakoarvioinnin jaoston* käsittelemään IEEA-lausuntopyyntöjä ja valmistelemaan lausuntoja. Valmistelun jälkeen lausunnot hyväksytään TENKin kokouksessa. Jaoston toisena tehtävänä on kehittää ihmistieteiden eettistä ennakoarviointia ja alan toimikuntien työskentelyä Suomessa sekä seurata alakohtaisen, ei-lääketieteellisen tutkimuksen tutkimuseettikan kansainvälistä kehitystä.

Jaoston puheenjohtajaksi nimitettiin TENKin jäsenistöstä professori Risto Turunen ja varapuheenjohtajaksi professori Riitta Salmelin. Muita jäseniä ovat Manager Veikko Ikonen, erityisasiantuntija Susanna Näreaho ja pääsihteeri Sanna-Kaisa Spoof. Sihteerin tehtäviä hoiti erityisasiantuntija Minna Aittasalo. Jaosto piti vuonna 2022 kolme kokousta.

1 Vuonna 2019 ja sen jälkeen kielteisellä lausunnolla tarkoitetaan, että ei voitu antaa puoltavaa lausuntoa lainkaan tai tutkimussuunnitelmaan vaadittuja korjauksia ei ole tehty tai lausuntopyyntöön pyydettyä lisämateriaalia ei ole toimitettu. Ennen vuotta 2019 lukumääriin sisältyy myös tapauksia, joissa lausuntopyyntö on palautettu ehdottomin korjausvaatimuksin.

4.2. TENKILTÄ PYYDETYT JA TENKIN ANTAMAT IEEA-LAUSUNNOT

TENKin *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa* -ohjeessa todetaan, että ennakoarviointilausunnon pyytäjä voi pyytää TENKiltä lausuntoa, jos hän ei hyväksy saamaansa ihmistieteiden eettisen toimikunnan päätöstä tai lausunnon sisältämiä muutosehdotuksia.

Vuonna 2022 TENKille saapui kaksi lausuntopyyntöä, jotka liittyivät ihmistieteiden eettiseen ennakoarviointiin. Lyhennelmät annetuista IEEA-lausunnoista esitetään alla.

IEEA-lausunto 1 (TENK 2022:6): Tietoon perustuva osallistumissuostumus katsottiin tarpeelliseksi rekisteritietoja hyödyntävässä tutkimuksessa

Tutkija pyysi tutkimuseettisen toimikunnan lausuntoa rekisteritietoja hyödyntävästä tutkimushankkeestaan, jossa poikettiin tietoon perustuvan suostumuksen käytännöstä. Tutkimusjoukkoon oli tarkoitus poimia rekisteristä otos tiettyyn riskiryhmään kuuluvia nuoria aikuisia, minkä jälkeen heidät satunnaistettaisiin interventoryhmään (uusi käytäntö) ja vertailuryhmään (nykykäytäntö). Ryhmien välisiä eroja selvitettäisiin rekisteritietoja seuraamalla.

Tutkija teki tutkimuseettiselle toimikunnalle yhteensä kolme lausuntopyyntöä. Kullakin kerralla toimikunnan lausunto oli myönteinen ehdollisena korjausvaatimuksin. Tutkijan ja toimikunnan suurin näkemysero liittyi tietoon perustuvan suostumuksen tarpeellisuuteen. Tutkija piti tutkimusta rekisteritutkimuksena, johon suostumusta ei tarvittu, mutta toimikunnan mielestä kyse oli ennemminkin satunnaistetusta ja kontrolloidusta interventiotutkimuksesta, johon tarvittiin tutkittavien suostumus. Lausuntopyyntökierrosten jälkeen tutkija keskeytti käsittelyn tutkimuseettisessä toimikunnassa ja pyysi lausuntoa TENKiltä.

Lausunnossaan TENK suositteli, että tutkimushankkeessa käytetään tietoon perustuvaa osallistumissuostumusta. Lisäksi TENK:n näkemys oli, että tutkijoiden tulisi antaa selkeämmät ja konkreettisemmat perustelut siihen, ettei kenellekään otokseen soveltuvista henkilöistä aiheudu tutkimuksesta haittaa suhteessa heidän nykytilanteeseensa. Lopuksi TENK katsoi, että tutkimuseettinen toimikunta oli toteuttanut eettisen ennakoarvioinnin TENK:n ohjeiden mukaisesti ja esittänyt tutkijoille lisäperusteluiden tarpeet ja päätökset selkeästi.

IEEA-lausunto 2 (TENK 2022:16): Tutkimuseettisiä periaatteita ja ennakoarviointia tulee soveltaa myös kehittämishankkeessa toteutettavaan tutkimukseen

Tutkimusryhmä pyysi tutkimuseettiseltä toimikunnalta ennakoarviointilausuntoa sähköisellä kyselyllä toteutettavasta tutkimuksesta, joka kohdistui

osin alle 15-vuotiaisiin nuoriin. Tutkimus oli tarkoitus toteuttaa osana laajempaa kehittämishanketta. Tutkijoiden oli määrä saada haltuunsa vastaukset niiltä nuorilta, jotka antavat kyselyssä tietoon perustuvan suostumuksensa vastausten käyttämiseksi tutkimukseen. Samat vastaukset päätyisivät kuitenkin myös kehittämishankkeelle, johon ei sovellettu tutkimuseettistä ohjeistusta. Tutkijat eivät näin ollen pystyisi varmistamaan eettisten periaatteiden toteutumista kehittämishankkeeseen siirtyneen tutkimusaineistonsa osalta.

Pääosin edellä mainitusta syystä tutkimuseettinen toimikunta ei antanut tutkimusryhmälle puoltavaa ennakoarviointilausuntoa. Tutkimusryhmä oli tyytymätön toimikunnan näkemykseen ja pyysi asiasta lausuntoa TENKiltä.

TENK yhtyi lausunnossaan tutkimuseettisen toimikunnan näkemykseen, että tutkimusosassa tulee noudattaa tutkimuseettistä ohjeistusta siitä huolimatta, että tutkimus toteutetaan osana kehittämistoimintaa. TENK katsoi, että tutkimusryhmän tulee kiinnittää erityistä huomiota tutkittavien ja heidän huoltajiensa informointiin sekä tutkimusta varten kerätyn aineiston käsittelyyn ja hallintaan. Lisäksi TENK huomautti sekä tutkimusryhmää tutkimuseettiseen lausuntopyyntöön liittyvistä puutteista että tutkimuseettistä toimikuntaa lausuntoon liittyvistä puutteista.

4.3. LUONNON- JA YMPÄRISTÖN- TUTKIMUKSEN EETTISET KYSYMYKSET

EU:n omaksuman ”do no significant harm” eli DNSH-periaatteen myötä tieteen ympäristövaikutuksiin on alettu kiinnittää tarkempaa huomiota. Suomessa useat tahot ovat alkaneet valmistella eettistä ennakoarviointia luonnon- ja ympäristöntutkimukseen liittyen.

Syksyllä 2022 TENK toteutti tarvekartoituksen, jolla selvitettiin eettisen ennakoarvioinnin ja kansallisen tason eettisten periaatteiden tarvetta bio-, ympäristö-, luonnontieteiden ja tekniikan tutkimuksen aloilla Suomessa. Selvitystyön piiriin laskettiin tutkimus, joka kohdistuu ympäristöön, luontoon tai näiden osaan. Tavoitteena oli selvittää, minkälaisia em. alojen tutkimusetiikkaan liittyviä näkymiä ja tarpeita eri organisaatioissa työskentelevät asiantuntijat tunnistivat ja minkälaista kansallista koordinaatiotyötä alan yhteistyössä koettiin tarvittavan.

TENK järjesti selvitystyöhön liittyen myös kaksi keskustelutilaisuutta: *Tutkimusetiikka luonnontieteissä ja ympäristöntutkimuksessa 11.5.2022* ja *Luonnon ja ympäristön tutkimuksen etiikkaa 9.11.2022*.

Kartoitus suoritettiin pääosin asiantuntijahaastatteluin sekä luonnon- ja ympäristöalojen tieteellisille seuroille toteutetulla kyselyllä. Selvitystyöstä vastasivat TENK:n asiantuntijat **Veera Launis** ja **Eero Kaila**. Luonnon- ja ympäristöntutkimuksen kansallisten eettisten periaatteiden ja eettisen ennakoarvioinnin tarvekartoitus julkaistaan alkuvuodesta 2023.

5.

KANSAINVÄLINEN TOIMINTA

TENKISTÄ ON TULLUT haluttu yhteistyökumppani kansainvälisissä tutkimusetiikan alan kehittämishankkeissa. TENK on mukana syyskuussa 2022 alkaneessa EU:n Horisontti Eurooppa -hanke PREPAREDissa. Kolmivuotisen hankkeen päämääränä on luoda eettinen ohjeisto kriisiaikoina tehtävälle tutkimukselle, jonka tulokset pitäisi saada käyttöön nopeutetulla aikataululla. Hankkeessa luotavan ohjeistuksen tulisi olla sovellettavissa myös muuhun kuin bio- ja lääketieteelliseen tutkimukseen, ja TENKin rooli on tässä tehtävässä keskeinen.

Keväällä 2022 TENK oli mukana EU:n Horisontti Eurooppa -hankehakukonsortio BEYONDissa. Hankkeen on tarkoitus luoda käyttäytymistieteellinen katsaus institutionaalisiin ja tutkijan urapolkuun liittyviin tekijöihin, jotka voivat kannustaa tutkimusvilppiin ja luoda malleja, joilla näitä voitaisiin purkaa. Hankkeelle myönnettiin rahoitus vuosille 2023–2026. TENKin päätehtävänä on huolehtia viestinnästä.

TENKin pääsihteeri **Sanna-Kaisa Spooft** toimi 28.4.2022 asti puheenjohtajana Euroopan kansallisten tutkimusetiikkatoimistojen verkosto ENRIOssa (European Network of Research Integrity Offices). ENRIO:n sihteerinä toimi TENKin kansainvälisten asioiden koordinaattori **Kalle Videnoja**. ENRIO-verkostossa oli vuoden 2022 lopussa 32 jäsenorganisaatiota Euroopan eri maista. TENKin sihteeristö isännöi ENRIO-verkoston vuosikokouksen Helsingissä 28.–29.4.2022. TENK kuuluu myös verkostosta yhdistykseksi muutetun ENRIO:n perustajajäseniin 15 muun eurooppalaisen kansallisen tason tutkimusetiikkatoimijan kanssa.

ENRIO:n verkkojulkaisua *Research Integrity Practice in Europe* (RIPE) ryhdyttiin toteuttamaan TENKissä. RIPE tarjoaa tietoa tutkimuseettisistä kysymyksistä Euroopassa erityisesti tutkimusetiikan asiantuntijoille, ja se toimii myös joka toinen vuosi järjestettävän ENRIO-kongressin julkaisukanavana. Vuoden aikana luotiin RIPE:n verkkosivusto ja visuaalinen ilme, laadittiin toimitusperiaatteet, koottiin toimituskunta ja pyydettiin artikkelikäsikirjoitukset ensimmäistä numeroa varten. RIPE julkaistaan vuonna 2023.

RIPE:n vastaava toimittaja on TENKin koordinaattori **Anni Sairio**.

6.

HENKILÖSTÖ JA TALOUS

VUONNA 2022 Tutkimuseettisen neuvottelukunnan sihteeristössä työskentelivät pääsihteeri, dosentti, FT **Sanna-Kaisa Spoof** ja erityisasiantuntija TaT **Iina Kohonen** (31.1.2022 asti). Kohosen toimivapaan aikana sijaisena toimi asiantuntija VTT **Eero Kaila**. Erityisasiantuntijana työskenteli dosentti, TtT **Minna Aittasalo**. Sihteeristöön kuuluivat lisäksi koordinaattori, dosentti, FT **Anni Sairio** sekä kansainvälisten asioiden koordinaattori VTM **Kalle Videnoja**.

Kansainvälisissä asioissa avusti assistentti MSc **Lien Nguyen** (15.2.2022 asti). Määräaikaisena asiantuntijana TENKissä toimi FM **Veera Launis** (1.7.–31.12.2022).

Sihteeristön osa-aikaisina työntekijöinä työskentelivät suunnittelija FM **Terhi Tarkiainen** (1.9.2022 alkaen) ja toimistos sihteeri KTK **Kaisu Reiss**. Tarkiaisen toimivapaan aikana sijaisena toimi FM **Meri Vainiomäki** (31.8.2022 asti).

TENKin sihteeristö työskenteli TSV:n toimiston yhteydessä osoitteessa Snellmaninkatu 13, Helsinki. Elokuussa 2022 sihteeristö muutti TSV:n uusiin toimitiloihin Tieteiden talolle osoitteeseen Kirkkokatu 6, Helsinki. Toimistotilojen ohella TSV tarjoaa TENKille talous- ja henkilöstöhallinnon sekä IT-palveluita.

Neuvottelukunnalla oli käytössään 267 000 euron yleisavustus ja sen lisäksi projektirahoitusta opetus- ja kulttuuriministeriöltä ja Euroopan Unionilta. Lisäksi TENK toimi ENRIO-yhdistyksen varainhoitajana.

Tämä toimintakertomus on hyväksytty Tutkimuseettisen neuvottelukunnan kokouksessa 13.2.2023.

Riitta Keiski
Puheenjohtaja

Sanna-Kaisa Spoof
Pääsihteeri

LIITE 1

TUTKIMUSETIIKKAAN LIITTYNYT OPETUS, ESITELMÄT JA PYYDETYT PUHEENVUOROT

PUHEENJOHTAJA RIITTA KEISKI

- Kurssi Research Ethics (477321S), Oulun yliopisto, Teknillinen tiedekunta (5 op), 1.2.-19.4.2020
- Luento Tieteenalakohtaisia eettisiä kysymyksiä – tekniikan etiikka ja ympäristöetiikka (3 h), jatko-opintokurssilla Tieteellinen tutkimus ja etiikka (920002J), University of Oulu Graduate School, Oulun yliopisto, 6.4.2020
- Luento Technology, Natural Sciences & Environment (3 h), jatko-opintokurssilla Scientific Research and Ethics (920002J), University of Oulu Graduate School, Oulun yliopisto, 11.11.2020
- Opening words from the Finnish National Board on Research Integrity TENK, ENRIO General Meeting, Ravintola Töölö, Helsinki, 28.4.2022

JÄSEN VEIKKO IKONEN

- VTT:n tutkimusetiikka ja työturvallisuus työpajat (12 kpl), kesäkuu-joulukuu 2022
- VTT:n tutkimusetiikka ja vastuullinen tutkimus- ja innovaatiotoiminta klinikat, Oulu 3.11.2022 ja Jyväskylä 4.11.2022
- VTT:n Ethics in Horizon Europe proposals -webinaari, 12.10.2022
- "Voimaannuttava suunnittelu osana vastuullisen suunnittelun lähestymistapaa", Sosiologipäivät 2022
- "Empowerment, Ethics and Responsibility in Design", Ethics By Design: Responsible Development Of Technology. Conference organised by The Łukasiewicz Research Network – Institute of Organisation and Management in Industry "ORGMASZ", Faculty of Philosophy, University of Warsaw, Varsova 23.6.2022
- "Opinion on cybersecurity", Digital Ethics for Europe, LAAS, Toulouse, Ranska, 20.6.2022
- "Responsibility by Design: Actionable strategies and a tool for leveraging technology ethically and enabling innovation responsibly", Ethicomp 2022, Turku 26.-28.7.2022
- Responsible Research and Innovation. CÁTEDRA EUROPA 2022, Barranquilla, Kolumbia, 19.11.2022

JÄSEN ALEKSI TORNIO

- "Responsible Conduct of Research and Prevention of Research Misconduct", Supervisor training. Part II: Ethical Considerations in Supervision, Turun yliopisto ja Åbo Akademi, Turku 16.2.2022

PYSYVÄ ASiantuntija KRISTA VARANTOLA

- Puheenvuoro ALLEA-koodista ja sen suhteesta alakohtaisiin koodistoihin, Hybrida-EU-projektin kokous, Kööpenhamina 6/2022
- Puheenvuoro ALLEA-koodin päivityksestä, ENRIO:n kokous, Barcelona 10/2022
- Asiantuntijana ja kommentoijana PRO_ETHICS-EU-projektin Advisory groupin etäkokouksissa ja kokouksessa, Bryssel 11/2022
- Esitarkastajana tutkimuseetiikan alan väitöskirjassa, Vrije Universiteit Amsterdam
- Asiantuntijana ja kommentoijana Technische Universität Wienin eettisten ohjeiden laadintaprosessissa

PÄÄSIHTEERI SANNA-KAISA SPOOF

- "Tutkimuseettiä sukututkijoille", Suomen Sukututkimusseuran teemalauantai 23.4.2022
- "Gaining credibility to support and promote responsible research with different people from different backgrounds and countries: A Short History of ENRIO", 7th World Conference on Research Integrity, Kapkaupunki, Etelä-Afrikka 1.6.2022
- "Risks for Research during Global Crises. Voice of Research Integrity Offices and Committees", PREPARED Kick off Meeting, Bonn 29.9.2022
- "Mistä oikean tiedon tunnistaa?", panelisti, Tutkitun tiedon monet muodot, Suomen tiedekustantajien liitto & HAMK, Hämeenlinna 1.9.2022
- "Ohje hyvästä tieteellisestä käytännöstä on tutkijan tuki ja turva", Vastuullisen tieteen puheenvuoroja, Tieteessä tapahtuu 4/2022
- "Hyvä tieteellinen käytäntö ja tietokirjallisuus. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeita ja suosituksia", Tiedonjulkistamisen neuvottelukunnan Tietokirjakahvila, Helsinki 23.11.2022

ASiantuntija EERO KAILA

- "Hyvä tieteellinen käytäntö Suomessa: tekijyyksymyksistä tiedevilppitutkintoihin", Langnet, Turku 16.8.2022
- "The Finnish Advisory Board on Research Integrity (The updated RCR guidelines)", Folkhälsan, Helsinki 14.9.2022
- "Ethical review in natural and environmental sciences: work in progress in Finland" (Veera Launiksen kanssa) & "Responsible conduct of research: Finnish cases & progress report on new guidelines", Oslo 10.10.2022
- "Tutkimuseettinen neuvottelukunta ja HTK-ohjeen päivitys", Arkeologipäivät, Helsinki 18.11.2022

KOORDINAATTORI ANNI SAIRIO

- Esitys ENRION verkkojulkaisu Research Integrity Practice in Europesta, ENRION kokous, Helsinki 29.4.2022
- Esitys HTK-ohjeesta, Avoimen tieteen koordinaation järjestämä Vastuullisen avoimen oppimisen työpaja: sisältöjen luotettavuus ja tutkimuksellinen integriteetti, verkkotapahtuma, 2.5.2022.
- Esitys tutkimuseetiikan barometriselvityksestä ja tutkimuseetiikan tukihenkilöjärjestelmästä Norjan tutkimuseiikkatoimistossa, Oslo 11.10.2022
- Esitys ENRION verkkojulkaisu Research Integrity Practice in Europesta, Barcelona 20.10.2022

KANSAINVÄLISTEN ASIOIDEN KOORDINAATTORI KALLE VIDENOJA

- "Tutkimuseetiikan kansainväliset toimijat – Paikallisista normeista yleisiin periaatteisiin", pääkaupunkiseudun AMKien eettisen toimikunnan koulutustilaisuus tki-henkilöstölle, verkkotapahtuma, 17.5.2022
- "The national system of research integrity development and monitoring in Finland: 30 years of self-regulation", Liettuan parlamentin kuuleminen, verkkotapahtuma, 7.10.2022
- "Horizon Europe project PREPARED: developing a framework for research ethics and integrity in global crisis, Q&A", The Norwegian National Research Ethics Committees, Oslo 10.10.2022
- "The Horizon Europe project PREPARED", ENRION syyskokous, Barcelona 21.10.2022

LIITE 2

TUTKIMUSETIIKKAAN LIITTYVÄT JULKAISUT, ANNETUT HAASTATTELUT JA MUU TUTKIMUSETIIKKAAN LIITTYNYT ESIINTYMINEN MEDIASSA

VARAPUHEENJOHTAJA SIRPA THESSLER

- Haastattelu Avoimen tieteen verkkosivuilla 26.10.2022, <https://avointiede.fi/fi/ajankohtaista/luonnon-ja-ympariston-tutkimus-avoimena-eettiselle-tarkastelulle>

JÄSEN VEIKKO IKONEN

- Ikonen V., Yaghmaei e., Miettinen J., Sanchez Nieminen G. Responsibility by Design: Actionable strategies and a tool for leveraging technology ethically and enabling innovation responsibly (2022). Proceedings of the ETHICOMP 2022. University of Turku, Turku, Finland pp. 278–292. <https://sites.utu.fi/ethicomp2022/proceeding/>

JÄSEN SUSANNA NÄREAHO

- Näreaho, Susanna; Latvanen, Jaana; Päälyysaho, Seliina: Avoimuuden perusteet tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnassa: Opas ammattikorkeakoulujen toimijoille. Metropolia Ammattikorkeakoulun julkaisuja, OIVA-sarja 51, Helsinki 2022. <https://www.metropolia.fi/fi/tutkimus-kehitys-ja-innovaatiot/julkaisut/avoimuuden-perusteet>

PÄÄSIHTEERI SANNA-KAISA SPOOF

- Haastattelu, Tylkkäri 1/2022
- Haastattelu, Jylkkäri 3/2022
- Haastattelu, Lääkärilehti 4.11.2022
- Haastattelu, YLE.fi 4.11.2022
- Haastattelu, YLE.fi 16.11.2022
- Haastattelu, Acatiimi 5/2022
- Haastattelu, Helsingin Sanomat 10.11.2022
- Haastattelu, Teemasuomalainen Tiede, useat maakuntalehdet, esim. Etelä-Suomen Sanomat 5.10.2022
- Haastattelu, Keski-Uusimaa ja muita maakuntalehtiä 21.11.2022
- Haastattelu, Hammaslääkäri-lehti 2022

LIITE 3

EETTISTEN TOIMIKUNTIEN JA VASTAAVIEN PUHEEN- JOHTAJUUDET JA JÄSENYYDET

PUHEENJOHTAJA RIITTA KEISKI

- Etiikkatyöryhmä, Oulun yliopisto, 2019–2021, 2022–2024, jäsen
- I4FUTURE Doctoral Programme, Ethics Committee, puheenjohtaja, 2017–2022, Oulun yliopisto (Horizon-MSCA-COFUND-DP I4Future, EC Grant Agreement No 713606)
- I4WORLD Doctoral programme, Ethics Committee, puheenjohtaja, 2022–2026, Oulun yliopisto (Horizon-MSCA-2021-COFUND-DP I4WORLD, 101081280)
- AGEMERA project, Ethics Advisor, 2022–2025 (Horizon Europe, Horizon-CL4-2021-RESILIENCE-01-06, 101058178)

JÄSEN VEIKKO IKONEN

- Tampereen alueen ihmistieteiden eettinen toimikunta, jäsen
- VTT:n eettinen toimikunta, jäsen
- Ethical guidelines for the Global South related research and partnerships, Steering Group, jäsen
- Horizon 2020 -rahoitteinen Vogas-hanke, ethics board, chair
- Horizon 2020 -rahoitteinen A-Patch-hanke, ethics advisory committee, chair

JÄSEN MATTI KARHUNEN

- VTT:n eettinen toimikunta, puheenjohtaja

JÄSEN JARI LAURIKKA

- Tays erityisvastuualueen alueellinen lääketieteellinen tutkimuseettinen toimikunta, varajäsen

JÄSEN SUSANNA NÄREAHO

- Pääkaupunkiseudun ammattikorkeakoulujen ihmistieteiden eettinen toimikunta, puheenjohtaja

JÄSEN RIITTA SALMELIN

- Aalto-yliopiston tutkimuseettinen toimikunta (Aalto University Research Ethics Committee), jäsen
- Nordic Committee on Bioethics, jäsen

JÄSEN ALEKSI TORNIO

- Valtakunnallinen lääketieteellinen tutkimuseettinen toimikunta TUKIJA, jäsen (varapuheenjohtaja 8.7.2022 alkaen)

PYSYVÄ ASIANTUNTIJA KRISTA VARANTOLA

- All European Academies ALLEAn etiikkakomitean (Permanent working group on science and ethics PWGSE) ALLEA-koodin päivitystyöryhmä, puheenjohtaja

PÄÄSIHTEERI SANNA-KAISA SPOOF

- European Network of Research Integrity Offices ENRIO -verkosto, puheenjohtaja 29.4.2022 asti
- European Network of Research Integrity Offices (ENRIO) Association vzw, President 29.4.2022 asti; Past President
- Council of Europe Platform on Ethics, Transparency and Integrity in Education (ETINED), jäsen
- Horizon 2020 -rahoitteinen Pro-Ethics-hanke, Advisory Board, jäsen
- Horizon 2020 -rahoitteinen Path2Integrity-hanke, Policymaker and stakeholder board, jäsen
- Saamentutkimuksen eettisten ohjeiden neuvottelukunta, jäsen

LIITE 4

ETIIKAN PÄIVÄ 2022 – TUTKIMUSETIIKAN KANSAIN- VÄLISET ULOTTUVUUDET

VERKKOTAPAHTUMA 15.3.2022

Ohjelma

- 11.00 TYÖPAJA 1: RAHOITUKSEN HAKEMISEN ETIIKKA**
Työpajassa tarkastellaan täydentävään rahoitukseen liittyviä eettisiä näkökulmia eurooppalaisessa kontekstissa. Työpajan ohjaa erityisasiantuntija **Raija Oikari** Jyväskylän yliopiston tutkimus- ja innovaatiopalveluista. Tutustu työpajan tarkempaan kuvaukseen alta.
- 11.00 TYÖPAJA 2: HTK-OHJE UUDISTUU – KEINOJA KÄYTTÖNOTON EDISTÄMISEEN**
Työpajassa pohditaan keinoja Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) uuden HTK-ohjeen käyttöönoton edistämiseen. Osallistujat ja TENK voivat hyödyntää työpajan antia suunnitellussa ohjeen levittämistä käytäntöön. Työpajan ohjaavat asiantuntija **Minna Aittasalo** ja asiantuntija **Eero Kaila** TENKistä. Tutustu työpajan tarkempaan kuvaukseen alta.
- 12.00 LOUNASTAUKO**
- 13.00 ETIIKAN PÄIVÄN AVAUS**
Tervetulosanat. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) puheenjohtaja, professori **Riitta Keiski**, Oulun yliopisto

Eettisesti korkeatasoisen tutkimuksen merkitys globaalien haasteiden ratkaisemisessa. EU-komissaari **Jutta Urpilainen**, Euroopan komissio
- 13.15 SESSIO I: TUTKIMUSETIIKKA GLOBAALISSA MAAILMASSA**
*Keskustelun puheenjohtajana toimii sosiaalietiikan professori **Jaana Hallamaa**, Helsingin yliopisto.*

Miksi tarvitsemme eettiset ohjeet *globaalin etelän* tutkimukselle ja yhteistyölle? Johtaja **Johanna Kivimäki**, UniPID – Finnish University Partnership for International Development Coordination Unit

Tiede, vapaus ja ihmisoikeudet – Suomen Tiedeakatemiain Ihmisoikeuskomitean toiminta. Professori **Liisa Laakso**, The Nordic Africa Institute

Tekoälyn etiikkaa – Mitä tutkijan pitää tietää Unescon suosituksesta? Johtaja **Päivi Tikka**, strateginen tutkimus, Suomen Akatemia

Yleisökysymyksiä ja keskustelua

14.15

KAHVITAUKO

14.30

ETIIKAN PÄIVÄN INFO

Tutkimuseettien kansainväliset toimijat – paikallisista normeista yleisiin periaatteisiin. Koordinaattori **Kalle Videnoja**, Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK)

Lainsäädäntömuutoksia: lääketutkimusten uusi lupamenettely ja julkinen verkkosivusto. Ylitarkastaja **Marko Ahteensuu**, Valtakunnallinen lääketieteellinen tutkimuseettinen toimikunta (Tukija)

14.50

SESSIO II: KANSAINVÄLISIÄ KEHITYSSUUNTIA JA ODOTTAMATTOMIA KÄÄNTEITÄ

*Keskustelun puheenjohtajana toimii Suomen Tiedeakatemiain johtoryhmän puheenjohtaja, emeritusprofessori **Markku Leskelä**, Suomen Tiedeakatemit.*

Kun tutkimus ei toteudu suunnitelmien mukaisesti. Professori **Erika Löfström**, Helsingin yliopisto

Koronarokotteiden pikamatka laajaan käyttöön: eettisiä kysymyksiä. TKI-ylijohtaja **Terhi Kilpi**, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL)

Tutkimuseetiikkaa eurooppalaisesta näkökulmasta. Kansleri emerita **Krista Varantola**, Tampereen yliopisto

Yleisökysymyksiä ja keskustelua

16.00

ETIIKAN PÄIVÄN PÄÄTÖS

ETIIKAN PÄIVÄN JÄRJESTÄVÄT YHTEISTYÖSSÄ KANSALLISET EETTISET NEUVOTTELUKUNNAT:

- [Tutkimuseettinen neuvottelukunta TENK](#)
- [Geenitekniikan lautakunta GTLK](#)
- [Suomen Tiedeakatemit](#)
- [Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE](#)
- [Valtakunnallinen lääketieteellinen tutkimuseettinen toimikunta Tukija](#)
- [Tieteellisiin tai opetustarkoituksiin käytettävien eläinten suojelun neuvottelukunta TOKES](#)

TUTKIMUSEETTINEN
NEUVOTTELUKUNTA

FORSKNINGSETISKA
DELEGATIONEN

FINNISH NATIONAL BOARD ON
RESEARCH INTEGRITY TENK

www.tenk.fi